

ЕКОНОМІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ РЕСУРС ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Обґрунтовано значення економічної інформації як базису глобалізації в умовах розвитку інформаційного суспільства на наукових основах управління економічними системами

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку більшості країн характеризується переходом їх в постіндустріальне суспільство. У країнах, що розвиваються, включаючи Україну, цей процес протікає паралельно із завершенням індустріалізації, додаючи їй постіндустріальні риси. Рушійною силою переходу до постіндустріалізму став новий виток науково-технічного прогресу і, насамперед, зародження інформаційного устрою – мікропроцесорних технологій, інформатики і телекомунікацій, що надають інформацію суспільству. Саме тому постіндустріальний період розвитку ми маємо право називати періодом становлення інформаційного суспільства, тобто суспільства, в якому головним чинником зростання і розвитку стає прискорене накопичення людського капіталу. Згідно з тлумаченням Д. Белла [8], індустріальне суспільство базується на машинній індустрії, рухається до постіндустріального суспільства, в якому акцент на виробництво товарів змінився підвищеною увагою до розвитку сфери послуг і особливо сфери виробництва знань.

Конкурентоспроможність національної економіки і масштабність інновацій відтепер безпосередньо залежать від ступеня інформатизації суспільства. Інформатизація соціально-економічної діяльності стала основним чинником економії часу, а, отже, – чинником зростання добробуту – підвищення ступеня задоволення матеріальних і культурних потреб суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій. У наукових працях вітчизняних і зарубіжних фахівців вирішено багато проблем, пов'язаних із використанням економічної інформації за для розвитку виробничо-економічних систем. Значний внесок до розробки цих проблем внесли Афанась'єв В.Г., Баканов М.І., Грачова М.В., Ковальов В.В., Лівшиц В.Н., Хубаєв Г.Н., Шарп У.Ф., Шеремет А.Д. та ін.

Проте, не зважаючи на велику кількість опублікованих праць, у вказаній сфері все ще залишаються невирішеними проблеми, що стосуються питань вдосконалення механізму використання економічної інформації на базі

застосування сучасних інформаційних технологій. Цілий ряд методів і моделей використання економічної інформації вимагає свого вдосконалення. Інформаційна підтримка вказаних завдань ставить проблеми створення інформаційного простору як на підприємстві, в регіоні, так і в країні в цілому. Зазначені вище проблеми зумовили мету даного дослідження.

Мета дослідження. Не дивлячись на наявність достатньої кількості наукових праць і методичних розробок, присвячених зазначеним проблемам, в проведених дослідженнях не повною мірою враховується ринкова філософія господарювання, внаслідок чого багато теоретичних і методичних аспектів на сьогоднішній день все ще залишаються невирішеними. Зокрема, вимагають свого подальшого дослідження питання оцінки економічної інформації за для розвитку підприємств з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища. Вельми актуальним і значущим напрямом в управлінні розвитком підприємства є визначення якості економічної інформації. Вирішення зазначених проблем потребує науково-теоретичного обґрунтування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформатизація суспільства означає поєднання теорії пізнання з практикою організації використання знань для отримання нових знань. “Це організаційний, соціально-економічний і науково-технічний процес розробки і реалізації умов створення, збору, переробки, накопичення, зберігання, пошуку і розповсюдження інформації” [6]. Якість і цінність інформації визначається ступенем потреби в ній, її економічною і соціальною ефективністю. Вартість інформації визначається витратами на збір початкових даних, їх зберігання, обробку з метою отримання кінцевої інформації та її передачі користувачам. Ціна (вартість) і витрати створення інформації в більшості випадків величини в значній мірі неспівставні.

У постіндустріальному суспільстві не матеріальні, не трудові, не земляні, а саме інформаційні ресурси стають головною суспільною цінністю. Наукові знання, збереженні на інформаційних носіях та новітні інформаційні технології визначають могутність тієї або іншої країни. Глобалізація в міжнародній співпраці, можливо, послаблює, але не усуває конкурентні відносини між національними економіками. Тому найбільш вигідні позиції на глобальному світовому ринку не випадково вже зараз займають ті країни, які здійснили наукові прориви, забезпечили вищий освітній рівень і тим самим забезпечили можливість створення новітньої інформаційно-комп’ютерної техніки і почали масове технічне переозброєння підприємств. Суспільство користувачів інформації все менше і менше звертається до книг і вважає за краще користуватися комп’ютерними базами даних і електронною поштою.

Господарська діяльність підприємств в даних умовах потребує створення такої системи управління, яка відповідала б сучасним вимогам розвитку і інтенсифікації виробництва, стимулюванню роботи трудових колективів і їх соціальному захисту, підвищенню інвестиційної активності. Це складне завдання, в основу якого закладено моделі обробки економічної інформації, сучасні інформаційні технології, організаційно-економічні процеси, що забезпечують функціонування системи ухвалення рішень по раціональному управлінню розвитком підприємства. Інформаційні технології забезпечують необхідною економічною інформацією всі функціональні підрозділи підприємства і в перспективі мають бути реалізовані у вигляді єдиного інформаційного простору. За допомогою інформаційних технологій розробляються моделі, методи і процедури ухвалення рішень, що забезпечують вдосконалення планування та управління виробництвом, зниження виробничих витрат і економію матеріально-технічних і трудових ресурсів, прискорення оборотності оборотних активів підприємства. На сучасному етапі ринкових перетворень інформаційні технології і методи моделювання стають основою, головним стрижнем підвищення ефективності управління розвитком підприємства.

В даний час практика господарської діяльності підприємств показує, що їх ефективне функціонування повинне розглядатися з позицій системного підходу, забезпечуючи комплексний взаємозв'язок завдань, ухвалення рішень в межах інтегрованої системи управління розвитком підприємства – базисом для чого є економічна інформація.

В інформаційному суспільстві, на відміну від індустріального, в якому все направлено на виробництво та споживання товарів, основою є інформація (знання), що призводить до збільшення частки інтелектуальної праці. Матеріальною та технологічною базою інформаційного суспільства стають різноманітні системи на базі інформаційних систем і технологій, комп'ютерних мереж, телекомунікаційного зв'язку.

На даному етапі економічного розвитку важко знайти сферу людської діяльності, в якій не використовуються засоби обчислювальної техніки та інформаційні технології. Збільшується роль інформаційних технологій у сфері управління підприємством, що зумовлено зростанням оброблюваної інформації, пов'язаної з безперервно зростаючою складністю виробництва сучасних виробів, зростанням вимог до їх якості та технічного рівня, переозброєнням виробництва на базі новітніх технологій.

Інформаційним називається суспільство, в якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою та реалізацією інформації.

Характерними рисами інформатизації суспільства є:

– вирішення проблеми інформаційної кризи, тобто усунення протиріч між інформаційною лавиною, пов'язаною з доступом до гігантського обсягу *інформації* у глобальних комп'ютерних мережах, та інформаційним голодом, обумовленим труднощами у пошуку надійної, достовірної та корисної інформації в інформаційній базі даних;

- забезпечення пріоритету інформації порівняно з іншими ресурсами;
- інтегровані процеси обробки інформації;
- охоплення інформаційною технологією всіх сфер діяльності людини, у тому числі, і соціальної;
- інформаційна єдність всієї цивілізації.

Недоліком переходу суспільства від індустріального до інформаційного є:

- значний вплив на суспільство засобів масової інформації, що може призвести за негативним збігом обставин, до масової істерії;
- руйнування інформаційними технологіями особистого життя людей та підприємств (наприклад, збільшується інтерес молоді до віртуального спілкування, коли комп'ютер замінює друзів і родичів);
- проблема відбору якісної та достовірної інформації;
- небезпека виникнення інформаційної еліти, яка займається розробкою інформаційних технологій, та розриву між нею і звичайними споживачами.

Широке використання комп'ютерів і програм призвело до суцільної комп'ютеризації підприємств та установ. Цей процес можна вважати найбільш визначальним етапом науково-технічного прогресу ХХ ст., який підвищує значення та цінність інформації.

Інформація дуже різноманітна та поділяється за видами людської діяльності, в якій використовується: наукова, технічна, виробнича, управлінська, економічна, соціальна, правова та інша. Кожен з видів інформації має свою технологію обробки, смислове навантаження, цінність, форми подання та відображення на матеріальних носіях, вимоги до точності, достовірності, оперативності відображення фактів, явищ, процесів.

Економічна інформація є одним з основних ресурсів, що забезпечує зростання ефективності роботи підприємства, оскільки саме вона дозволяє:

- встановлювати стратегічну мету і завдання підприємства та використовувати можливості, які при цьому відкриваються;
- приймати своєчасні і обґрунтовані управлінські рішення;

- координувати дії розрізнених підрозділів, спрямовуючи їх зусилля на досягнення поставлених цілей;
- сприяти захисту інтересів працівників і суспільства вцілому.

На основі аналізу даних, що відображає розвиток економіки України встановлено, що істотне скорочення обсягів інвестицій, різке падіння коефіцієнта оновлення виробничих потужностей, значне погіршення техніко-економічних показників підприємств виробничого сектора пов'язані з істотним відставанням у використанні прогресивних інформаційних технологій при обробці економічної інформації. Отже саме економічна інформація виступає базисом в інформаційному суспільстві.

Найбільшу перевагу прихильники інформаційного суспільства віддають варіанту соціального розвитку, при якому швидке технологічне і економічне зростання призведуть до більшої рівності людей. В результаті реалізації правил, які формуються в сучасній інформаційній економіці, без катастрофічних соціальних перетворень як в розвинених, так і країнах, що розвиваються, можна буде прийти до нової соціальної системи. У ній швидке економічне зростання поєднуватиметься із справедливішим розподілом світового багатства [4], що у свою чергу призведе до забезпечення прийняттого рівня життя для більшості жителів.

Можна сформулювати декілька основних правил економіки, що переживає революційний підйом [3]. По-перше, в будь-якій галузі, яка переживає технологічний прорив, неухильно зростає якість, а ціна на продукти праці зменшується. Проте, коли період швидкого зростання закінчується, вступає в дію друге правило – збільшення якісної різноманітності пропонованої техніки. Щоправда, в будь-якій економіці (у тому числі і інформаційній) існують межі розвитку, що описуються стандартними макроекономічними законами.

Однією з найгостріших соціальних проблем інформаційного суспільства може стати і інформаційна нерівність [5]. Тим часом існує перевірений світовою практикою спосіб дезактуалізації інформаційної нерівності: формування в державах, які будують інформаційне суспільство, особливої просвітницької структури. Завдання інформаційно-освітніх установ у такому разі полягатимуть в наступному:

- а) надання всім членам суспільства рівної можливості для отримання знань і умінь, які дозволять людям правильно орієнтуватися в океані інформації;
- б) популяризація інформаційних і комунікаційних технологій з метою зменшення недовіри до досягнень науки і техніки.

Отже, ми маємо можливість стверджувати, що інформаційне суспільство, що формується, разом з позитивними досягненнями приносить людській цивілізації також і ряд труднощів соціального характеру. У зв'язку з цим функції

соціального захисту населення в державах, які переходять до інформаційного виробництва, повинні поєднувати як традиційні підходи до соціальної політики, так і принципово нові.

Інформаційне суспільство – суспільство колективної, корпоративно співпраці по створенню знань, необхідних для життєдіяльності людського суспільства на основі технічних можливостей і доступу до всіх структур інформаційного потенціалу кожному, хто входить в інформаційну мережу.

Все вищесказане свідчить про те, що виникнення інформаційного устрою і, як наслідок, – процесу інформатизації суспільства веде до зростання ролі економічної інформації як чинника суспільного розвитку. Стан інформаційної галузі і сфери послуг в цілому стає визначальним чинником стану економіки, чинником її розвитку та суспільства в цілому.

Розвиток підприємства вимагає значної кількості інформації, яка настільки ж важливим стратегічним ресурсом, як і матеріальні, енергетичні, трудові та фінансові ресурси. Швидкі соціально-економічні зміни призводять до зростання потреб, перш за все, в достовірній і оперативній інформації. Вирішення завдання інформатизації підприємств, організацій і в цілому країни еквівалентно створенню єдиного інформаційного простору.

Найбільшу преференцію прихильники інформаційного суспільства віддають варіанту соціального розвитку, при якому швидке технологічне і економічне зростання призведуть до більшої рівності людей. В результаті реалізації правил, які виробляються в сучасній інформаційній економіці, без катастрофічних соціальних перетворень як в розвинених, так і країнах, що розвиваються, можна буде прийти до нової соціальної системи. Швидке економічне зростання поєднуватиметься із справедливим розподілом прибутку, що у свою чергу призведе до забезпечення прийняттого рівня життя для більшості населення.

Інформатика як наука і галузь в її широкому тлумаченні стає провідною галуззю економіки. В результаті значно зростає значення науки і освіти. Провідним соціальним класом в суспільстві поступово стають не власники засобіввиробництва, а вчені. Знання, кваліфікація і інформаційна обізнаність особистають головною умовою просування у владних структурах, а високий рівень утвореної, кваліфікації і інформованості громадян – головною умовою могутності держави.

Існуюча система інформаційного забезпечення в Україні далека від досконалості і, поки що не відповідає новим соціально-економічним умовам. В той же час не можна не відзначити певні зрушення в галузі розвитку і вдосконалення інформаційного забезпечення. Сьогодні в Україні інтенсивно розвиваються окремі складові інформатизації, що становлять: технічні, економічні, організаційні, адміністративні, технологічні та ін.

Значний теоретичний і методологічний інтерес представляє інструментальне забезпечення розробки економічної стратегії підприємства. Тому слід розглядати економічну інформацію, стратегічною метою якої є забезпечення розвитку підприємств, підвищення їх керованості і конкурентоспроможності, зниження вартості виконання бізнес-процесів, соціальну спрямованість.

Водночас широкого поширення набули інтегровані інформаційні технології, що мають особливу структуру. Виникає необхідність впровадження багаторівневих і багатоланкових технології зі складними інформаційними зв'язками, враховувати багато критеріїв і чинників формування концептуальної основи в побудові інформаційних технологій складних об'єктів.

Сучасні інформаційні технології на багатьох підприємствах є сукупністю окремих локальних процесів, які мають вузько спеціалізовану спрямованість, не об'єднані в єдину систему, не мають автоматизованої інформаційної взаємодії. Тому багато проблем управління розвитком підприємств вирішуються спрощеними, недостатньо ефективними методами і засобами. Неінтегровані комплекси технологій складні і неекономічні. А інтеграція технологій, створюючи єдине інформаційне середовище, дає можливість розширити межі управління, підвищити якість інформації та задовольнити потреби користувачів.

Домінуючими тенденціями в розвитку інформаційних технологій є багатопрофільність і структурна складність управління підприємством. З метою досягнення ефективною і конкурентоздатною діяльністю потрібно інформаційно зв'язати і об'єднати всі підрозділи на якісно новому управлінському рівні, в основу чого повинна бути закладена саме система бухгалтерського обліку. Зробити це дозволяють нові, сучасні інформаційні технології, такі, як відео, мультимедіа, нейрокомп'ютерні, об'єктно-орієнтовані, управління знаннями, Інтернет-технології. Таким чином, розвиток інформаційних технологій все більш спрямований в галузі інтелектуальних, наукоємних проблем.

Впровадження корпоративних інформаційних систем, як основа комплексної автоматизації діяльності підприємств спрямоване на ухвалення управлінських рішень. Характерною особливістю таких систем є модульний принцип побудови, що допускає як ізольоване використання окремих програмних модулів, так і їх довільні комбінації, залежно від виробничо-економічної необхідності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, побудова єдиного інформаційного простору на підприємстві та в країні в цілому є складним техніко-економічним завданням, вирішення якого є актуальним в масштабах України. Вирішення проблеми дозволить максимально використовувати інтелектуальний і кадровий потенціал країни і забезпечить її гармонійне входження в світову постіндустріальну економіку на основі

кооперації і інформаційної відвертості. Слід зазначити очікуваний від інформатизації соціальний ефект, який полягає в розвитку демократичних традицій України, забезпеченні рівноправного входження громадян України в глобальне інформаційне співтовариство на основі дотримання права на вільний доступ до інформації і права на захист персональної інформації.

Основою економічної інформації, яка використовується в управлінні економічним комплексом, є інформація, що міститься в бухгалтерському обліку, який став сьогодні одним з головних чинників, що визначає ефективність управління підприємством і досягнення поставленої мети. Бухгалтерський облік – це інструмент управління господарською діяльністю будь-якої ланки економічного комплексу держави. На інформації, яка знаходиться в документах бухгалтерського обліку, базуються розробка і планування концепції економічної безпеки держави. Отже, оцінка і використання інформації бухгалтерського обліку дозволяють управляти економікою країни, планувати і контролювати господарську діяльність підприємства, індивідуального підприємця, інвестиційну і банківську діяльність саме цим питанням будуть присвячені наступні публікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Афанасьев В.Г.* Социальная информация и управление обществом. М.: Политиздат, 1975. – 408 с.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.І / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с.
3. *Жданов Г.Б.* Информация и сознание // Вопросы философии. – 2000. – № 11.
4. *Мочерный С.* К вопросу о постиндустриальном обществе // Экономика Украины. – 2002. – № 9. – С. 52–58.
5. *Попадинець В.І., Серпіліна О.Ю.* Проблеми державного управління науково-технічними інформаційними ресурсами // Стратегічна панорама. – 2002. – № 1.
6. Экономическая энциклопедия / Науч.-ред. совет изд-ва “Экономика”; Ин-т экон. РАН; Гл. ред. Л.И.Абалкин. – М.: ОАО “Издательство “Экономика”, 1999. – 1055 с.
7. *Яковец Ю.В.* Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю.В. Яковец. – 2-е издание, переработанное и дополненное. – М.: ЗАО Издательство “Экономика”, 2003. – 411 с.
8. *Bell D.* The Coming of a Post-Industrial Society. – New-York, 1973. – 368 p.